

Divan Şiirinde Kasaplık

Butchery in Divan Poetry

Yunus Kaplan*

Özet:

Divan şairleri kendi ilgi alanlarına göre, şiirlerinde değişik mesleklere ait bilgilerden ve bu mesleklerin terminolojilerinden faydalanmaktadırlar. Divan şairlerinin şiirlerinde imgelerine başvurduğu mesleklerden biri de kasaplıktır. Bu çalışmada divan edebiyatında kasaplıkla ilgili atıflar ve terminoloji ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Divan edebiyatı, Sosyal hayat, Kasap, Kasaplık.

Abstract:

Divan poets, depending on their personal field of interest, refer to various professions and the terminology of that profession. Butchery and some terms related to butchery is one such profession. This study, lists and discusses references and terminology relating to butchery in divan poetry.

Keywords: Divan literature, Social life, Butcher, Butchery.

Giriş

Herhangi bir sanat dalının toplumdan ne kadar soyut olursa olsun bulunduğu devrin hayat şekillerini aksettirmemesi mümkün değildir. Dolayısıyla şairler ve sanatkârlar da çoğu zaman farkında olarak veya olmayarak içinde yaşadıkları devrin ve muhitin etkisi altında kalır. Diğer sanat dallarında olduğu gibi edebiyat da sosyal hayattan ve çevreden çeşitli malzemeler alarak şekillenen bir sanat dalıdır. Edebiyatın sosyal hayatla iç içe olması durumu, divan şiirinde de kendisini bariz bir şekilde hissettirir. Çünkü birçok divan şairi,

---

* Yrd. Doç. Dr. Yunus Kaplan, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye.
yunuskaplan80@mynet.com

devrinde ve içinde yaşadığı toplumun sosyal hayatıyla ilgili birtakım unsurları bilinçli bir şekilde şiirlerinde kullanmıştır.

Divan edebiyatı geleneğinde yetişen şairlerin iyi bir gözlem yaparak kendilerine ilham kaynağı olarak gördükleri ve şiirlerinde başarılı bir şekilde kullandıkları sosyal hayata ait unsurlar arasında çeşitli yaşayış şekilleri, inanışlar ve uygulamalar, âdetler ve gelenekler, kullanılan eşyalar, eğlence hayatı, yiyecek ve içecekler, kültürel değerler ve çeşitli meslek dalları başta gelir.

Çeşitli meslekler ve bu mesleklerle ilgili bazı terimler, şairlere ilham kaynağı olan sosyal hayata ait unsurların en önemlileri arasında yer alır. Zaman zaman kendileri de bu meslek dallarının birer mensubu olan divan şairleri, yaşadıkları dönemde toplum hayatında varlığını sürdüren meslekler ve bunlarla ilgili birtakım kelimeleri, şiirlerinde çeşitli benzetme ve anlam ilgileri içinde sık sık kullanmışlardır. Bunlar arasında bazı devlet görevleri, kasaplık, hamamcılık, berberlik, sarraflık, terzilik, hallaçlık, zergerlik, nakkaşlık, attarlık gibi meslekler önde gelir.

Divan şairlerinin ilgi duydukları ve onlarda farklı çağrışımlar yaparak şiirlerine renk katan meslek dallarından biri de kasaplıktır. Genellikle kasaplığın kan dökme, yaralama, kesme ve acımasızlıkla olan ilgisinden dolayı bu meslek, şairler tarafından daha çok âşıklara sürekli eziyette bulunan sevgili için bir benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Kasaplıkla ilgili divan şairlerinde çeşitli çağrışımlar oluşturan başlıca kelimeler alt başlıklar hâlinde aşağıya alınmış ve bu kelimelerin bazı şairlerin şiirlerinde geçtiği yerler tespit edilerek bunların hangi amaçlarla kullanıldığına dair açıklamalar yapılmıştır.

Kasap

Kasap, sığır veya koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimsedir. Ayrıca et satılan dükkânlara da kasap denir.¹ Divan şiirinde ise bu kelime daha çok kan dökücü, hunhar anlamında sevgilinin âşıkları karşısındaki acımasızlığını belirtmek için kullanılır.

Klâsik Türk şiirinde sevgililer, âşıklarına karşılık vermemelerinin yanında onlara sürekli eza ve cefa etmeleriyle karşımıza çıkarlar. Hatta sevgililerin yaptıkları bu eziyetler, âşıkları yaralayarak onların kanlarını dökmelerine kadar gider. İşte bu yüzden âşıklarına yaptıkları bu acımasızca uygulamaları ve kan dökmelerinden dolayı sevgililer, şairler tarafından mesleği hayvan kesmek olan kasaplara benzetilirler. Bu benzetmede kasap olan

---

¹ <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (E.T. 12.10.2010)

sevgiliyle birlikte onun gözleri, kirpikleri, kaşları ve gamzesi de âşıklara eziyet edip onların kanını dökmede başrolü oynar.

Aşağıdaki beyitte Mezâkî, sevgilisinin ne zaman büyüleyici gözleriyle büyü yaparak âşğın canını almaya niyetlense; o anda aniden elinde kasap hançerinin peyda olacağını söyleyerek onu, kurbanını kesmek için eline keskin bir bıçak alan kasaba benzetir:

Ne sâhirdür gözüñ sihr eyleyüp ger kasd-ı cân itse

Elinde nâgehân bir hançer-i kassâb olur peydâ (Mezâkî, G. 15/5)

Sevgili, her ne kadar durmadan âşıkların kanını dökmek istese de âşıklar bu durumdan şikâyetçi değildir. Çünkü sevgilinin âşıkların canına kast etmek için bile olsa onlarla uğraşması, âşıklar için bir iltifattır. Âşıklar, bu sayede hiçbir zaman sevgililerinden göremedikleri ilgiyi görmüş olacaklardır.

Kasaba benzeyen sevgilinin, âşıkların kanını döktüğünü bilen Ravzî; kendi canının da bu kasaba kurban olmak için hazır olduğunu söylerken hiç olmazsa ona kurban olurken iltifat görmeyi umut eder:

Dökerse hûn-ı ‘uşşâkı eger ol dil-ber-i kassâb

Bizüm de cânumuz hâzır aña kurbâna ‘ışk eyle (Ravzî, K. 13/62)

Şair, yine başka bir beyitte de ilgi görmek amacıyla kasap sevgilisine seslenerek ondan bıçağını koyuna değil de kendine çalmasını ister:

Gel gel ey dil-ber-i kassâb-ı cefâ-hû lutf it

Ğaneme çalma bıçağı beni kurbân eyle (Ravzî, G. 520/3)

Gamze, sevgilinin süzgün bakışıdır. Bu bakış göz, kaş ve kirpiklerle birlikte sevgilinin âşıklarına eziyet araçlarından en önemlilerinden biridir. Bu yan bakışta kirpikler bir ok, kaş ise bir hançer görevi üstlenerek sürekli âşıkların canına ve gönlüne kasteder. Sevgili, kan dökücü bu yan bakışından dolayı mesleği kan dökmek olan kasaplara benzetilir. Kasap olan sevgilinin kurbanları ise onun âşıklarıdır. Ancak âşıklar, bu durumdan şikâyetçi değildir.

Ahmet Paşa, her zaman kanını dökmek isteyen sevgilisinin gözlerini, kurbanlarının kanını akıtan bir kasaba benzetir:

Her dem diler gözün ki döke kanın Ahmedin

Kassâb-ı hûn-fişân gibi kurbâna kasd eder (Ahmet Paşa, G. 75/6)

Sevgilinin kan dökücü yan bakışını bir kasaba benzeten Pertev, bayram yapmak için bu kasabın elinde kurban olmak ister:

Kurbân olayım ‘id ideyüm dirsın a Pertev

Hûnî-nigeh-i ğamzeyi kassâb mı sanduñ (Pertev, G. 307/7)

Kasaba benzettiği sevgilinin bakışının kılıcını, sıhhat için kan almaya yarayan keskin bir neştere benzeten Hâzık; kasaba benzeyen sevgiliye kurban olanların feryat etmeyeceklerini söyler:

Sanırlar tîği fâsd-ı sıhhate bir neşter-i ser-tîz

Saîna kurbân olanlar eylemez kassâbdan feryâd (Hâzık, G. 44/8)

Câzim ise sevgilinin acımasız bir kasaba benzeyen gamzesinin elinde kurban olmaksızın, onun ellerinde kurban olmayı tercih eder:

Kend'elüñle beni başuñ için kurbân et

Verme gamzeñ gibi bir şefkati yok kassâba (Câzim, G. 276/4)

Tâcizâde Câfer Çelebi, sevgilinin kasaba benzeyen gözlerinin, hançer çekip hasta olan âşığı öldürmeye yeltenmesine şaşırır. Çünkü kurban sayısı bir iken, onu kesecek olan kasap sayısı ise ikidir:

Ben hastayı öldürmege hançer çekübdür gözleri

Yâ Rab bu ne âyîni ki kurbân bir ü kassâb iki

(Tâcizâde Câfer Çelebi, G. 243/6)

Yine şaire göre sevgilinin gamze kılıcının kana bulaşmış olması normaldir. Çünkü kasapların hançerlerinden sürekli kan eksik olmaz:

Gamzesiniñ tîği hûn-âlûd olduğı bu kim

Eksük olmaz kan dem-â-dem hançer-i kassâbda (Tâcizâde Câfer Çelebi, G. 175/2)

Fuzûlî'nin sevgilisinden isteği ise adam öldüren yan bakışıyla kendisine bakmasıdır. Böylelikle şair, sevgilisinden bir türlü göremediği iltifatı görmüş olacaktır. Çünkü kasapların, kurbanlarına dönüp bakmaları bile onlar için bir merhamettir:

Fuzûlî ğamze-i merdüm-küşüñden iltifât ister

Sanır kim iltifatı rahm olur kurbana kassâbuñ (Fuzûlî, G. 164/7)

Kasapların ve cellatların ölümlere merhametlerinin olmayacağını söyleyen Muhyî, sevgilinin acımasız iki gözünü birer kasap ve cellada benzetererek onlardan merhamet umulmamasını ister:

Umma rahm ey dil o iki dîde-i bî-dâddan

Rahm gelmez küşteye kassab ile cellâddan (Muhyî, G. 507/1)

Şair, bir başka beytinde de sevgilinin gözlerini öldürücülüğü bakımından bir kasaba; gözlerindeki kirpiklerini de kasapların hayvan kesmek için ellerinde tuttıkları bıçağa benzetmiştir:

Çeşmi kassâbdur ki yâ niçe

Müjeler bir tutam bıçağ olmuş (Muhyî, G. 307/6)

Ahmet Paşa, “Hak, o kan dökücü sevgiliye hışm ile kılıcını bileyip eziyetle can alması için tasa benzer bir gönül, kasap gibi bir de göz vermiş” diyerek sevgilinin acımasızlığını ve kan dökücülüğünü, onu bir kasaba benzetererek açıklamaya çalışır:

Hışm ile tîğîn bileyip cevr ile cân almağa

Vermiş ol hûn-rîze Hak hâra gönül kassâb göz (Ahmed Paşa, G. 123/3)

Dünyada bir koyuna benzeyen canını, felek kasabının bir gün kurban edeceğinin farkında olan Behiştî'nin son isteği, sevgiliye kurban olmaktır:

Gûsfend-i cânımı 'âlemde kassâb-ı felek

'Âkıbet kurbân ider bârî saña itsün saña (Behiştî, G. 21/3)

Gamın kendisini öldüreceğini bilen Cem Sultan da hiç olmazsa sevgilisinin elinden ölmenin hayalini kurar. Ancak sevgilisinden “ölmüşe kasap gerekmez” cevabını alır:

Didüm Cemi ğam öldiriser bari sen öldür

Gül di didi kim ölmüşe kassâb ne hâcet (Cem Sultan, G. 19/5)

Ravzî, kasaba benzeyen sevgili ne zaman kurban istese can ve gönlün ona kurban edilmesinin gerekliliğini vurgular:

Berre-i cân u dili Ravzî fidâ itmek gerek

Her kaçan ol dil-ber-i kassâb kurbân isteye (Ravzî, G. 526/4)

Kurban bayramında herkes kendi kasabına kurbanını gösterirken gönül de kasaba benzettiği sevgiliye kendi canını kurban olarak gösterir:

'İd-i adhâdur ki dil canânına cân gösterür

Her kişi bu demde kassâbına kurbân gösterür (Fehîm, K. 10/1)

Satır

Kasaplar tarafından et kesmek ve kemik parçalamak için kullanılan ağır, enli ve keskin büyük bıçaklara denir. Divan şiirinde sevgililer, acımasızlıkları ve kan dökücülükleriyle kasaba benzetilirken; onların âşıkları yaralayıp kanlarını dökmeye en büyük eziyet vasıtaları olan bakışları da kasapların kullandıkları keskin satırlara benzetilir.

Aşağıdaki beyitte “Aya benzeyen sevgili, âşığına öfkeli bakınca sanki ecel kasabı satır kabzasına sarılmış gibi olur” diyen Sâmî; öfkeli bakan sevgiliyi can alan bir kasaba, bu bakışta gözlerindeki kirpikleri de kasapların ellerindeki satıra benzetir:

Sâmî o meh itdükde nigâh-ı ğazab-âlûd

Kassâb-ı ecel kabza-i sâtûra sarılmış (Sâmî, G. 56/5)

Sevgilinin âşığıyla ilgilenir gibi yaparak onu ümitlendirmesine aldanmamak gerekir. Çünkü o, koyunu besleyip birkaç gün sonra etini yemek için kesen kasaplar gibi âşığını satırla kesmek için sabırsızlanacaktır:

Bir iki gün koyunu semridür ise kassâb

Etin yimege anuñ tîz ider yine sâtûr (Mesîhî, K. 19/13)

Nâilî, “Ecel kasabının elini ve satırını bilmezken gönlünün durak yerinin, aşkın kurban edildiği yer olduğunu” söylediği aşağıdaki beyitte, bilmeyerek kurban kesilen bu meydana düştüğünü ifade eder:

Vakf-ı kurbân-geh-i aşk idi gönül bilmez iken

Dest-i kassâb-ı ecel kabza-i sâtûr henüz (Nâilî, G. 143/5)

Câzim de sevgilisini, âşıkların ciğerlerini yaralayan kaza kasabına benzetirken onun yan bakışlarını da yaralayıcılığı ve keskinliği bakımından kasapların kullandığı satıra benzetir:

Sâtûr-ı nigâhuñ ne belâdur hele görşün

Kassâb-ı kazâsın ne cigerler yaralarsın (Câzim, G. 267/3)

Tırsî'nin aşağıdaki beytinde ise hasret çeken âşık, rakibi kıyma gibi doğramak için satır olmak ister:

Rakîbi kıyma kıyma itmek için gördüğüm yerde

Didi hasret-keşi mânend-i sâtûr olmamız yegdür (Tırsî, G. 62/2)

Çengel

Kasapların, kestikleri hayvanların parçalanmış etlerini asmak için kullandıkları ucu eğri ve sivri demir alettir. Şairler, genellikle ucu kıvrım kıvrım olan sevgilinin saçlarını veya kirpiklerini şekil itibarıyla çengele benzetirler. Nasıl ki bir kasap, kesmiş olduğu hayvanın etlerini parçalayıp çengele asarsa; sevgililer tarafından boğazlanan âşıklar da yine sevgili tarafından bu saç ve kirpik çengeline asılır.

Aşağıdaki beyitte sevgili, bir kasap gibi âşığın gönlünü gözleriyle parçalayıp saçının çengeline asmanın planını yapar:

Gözlerüñ yine terâzûladı dil nîmelerin

Zülfüñüñ asmağa çengâline kassâb gibi (Zâtî, G. 1539/4)

Necmî de kasaba benzeyen sevgili tarafından öldürülen gönlünün her parçasının yine onun saçının çengeline asıldığını söyler:

Dil ki bir kassâbun oldı küşte-i pür-yâresi

Zülfî çengâlinde kaldı asılı her pâresi (Kımalı-zâde H. Çelebi, 2009:359)

Sevgili, bazen âşıkların gönüllerini kasap çengeline benzeyen kirpiklerine asıp bunlardan damla damla akan kanları ise yine âşıklara sunar:

Çengel-i kassâb-tek müjgâna asmış dilleri

Katre katre kanını 'uşşâka sunmuş ol perî (Osman-zâde Tâib, G. 78/1)

Kanara

Aslı Arapça “kinnâre” olup hayvan satılan ve kesilen yer, mezbaha veya üç çatallı kasap çengeli anlamında kullanılan bir kelimedir. Divan şiirinde her iki anlamıyla da kullanıldığı görülmektedir.

Aşağıdaki beyitte Ahmet Paşa, gözleri kasaba benzeyen sevgilisinden kanaraya benzeyen kirpiklerine bir kasap gibi gönül parçalarını asmasını ister:

Nice bir çeşmi kanâre edinip kirpigini

Asa dil nîmelerin üstüne kassâb gibi (Ahmet Paşa, G. 335/3)

Âhî de aşağıdaki beyitte, sevgilinin gözlerini bir kasaba, kirpiklerini de âşığın gönlünün parçalarının asıldığı bir kanaraya benzetmiştir:

İdüpdür asmağa dil nîmesini

Gözi kassâbı müjgânın kanara (Âhî, G. 114/2)

Muhyî ise “sevgilinin bir kasap gibi âşıklarını her gün kurban ederek dükkânını bir kanaraya dönüştürdüğünü” söyleyerek kanara kelimesini mezbaha anlamında kullanmıştır:

Uşşâkı her gün eyler kassâb-vâr kurban

Dükkânı anuñ olmuş gûyâ ki bir kanâra (Muhyî, G. 562/6)

Bismil-geh (kurban kesim yeri)

Hayvanların kesildiği yerdir. Günümüzde mezbaha olarak adlandırılan bu mekân, divan şairleri için âşıkların sevgililer tarafından kesildiği bir yer olarak tasavvur edilmiştir.

Sevgilisinden başı için düşmanlık kılıcıyla kendisine kıymamasını isteyen Fatin, yine ondan aşkının bismil-gehinde feda etmek amacıyla kendisini beslemesini ister:

Tîğ-ı düşnâm ile kıyma baña koç başıñ için

Besle bismil-geh-i ‘aşkıñda fedâ niyetine (Fatin, G. 153/3)

Âşıkların kurban edildiği yeri temaşa eden Mezâkî, orada kana bulaşmayan hiçbir nesne göremez:

Sahn-ı bismil-geh-i ‘uşşâkı temâşâ itdüm

Nesne yok sad-ser-i âğuşte be-hûndan gayrı (Mezâkî, G. 438/3)

Sevgilinin âşıkları karşısındaki ilgisizliğini açıklamaya çalışan Pertev, bu durumu “dergâhı, onun uğruna kurban olan âşıklarla kanla dolu kurban kesilen yere dönse bile sevgili onlara bakmaz” diyerek açıklamaya çalışır:

İtmez ‘uşşâka nazar yolına kurbân olsa

Dönse bismil-gehe ger dergehi biñ kan olsa (Pertev, G. 476/1)

Eğridirli Şeyhî, kurban kesim yerinde gönül koyununun; sevgilinin yan bakışının kasabına kurban olmaktan kurtulmasının mümkün olmadığını dile getirir:

Bu kurbân-gehde kurtulmak olur mu gûsfend-i dil

Eder ol ğamze-i kassâb bismil bir de cânâna (Eğridirli Şeyhî, G. 152/3)

Nâilî'ye göre sevgilinin kesim yerinde can vermek için bekleyenler (âşıklar), kurbanı değil arşta safa durmuş en büyük meleklerle benzer:

Duranlar cân be-leb bismil-gehinde Nâ'îlî-âsâ

Saf-ı kerrübiyân-ı arşdır kurbâniyân sanma (Nâilî, G. 319/7)

Hafîd ise sevgilinin hayvan kesim yerinde kurban olmayı o kadar çok arzular ki bunu, ruhunun duymamasını ister:

Aşk ile bismil-gehinde sana kurbân olmagı

Şöyle ister ki Hafîd rûh-ı revânuñ duymasın (Hafîd, G. 184/5)

Kasaplıkla ilgili çeşitli adetler ve uygulamalar

Kasaplar hayvanları daha rahat kesebilmek için birtakım uygulamalara başvurmuşlar, bu uygulamalar da zamanla yaygınlık kazanmıştır.

Kurbana daha fazla acı çektirilmemesi ve kurbanın daha kolay kesilmesi için kesimde kullanılacak bıçakların kasaplar tarafından keskinleştirilmesi bu uygulamalardan biridir.

Kasapların kurbanlara karşı en büyük merhametinin kan dökücü hançerinin ağzını keskinleştirmek olduğunu söyleyen Sâbit, bu şekilde daha az acı çekeceğini düşünür. Çünkü keskin bıçak, kurbanı daha çabuk keserek onun çektiği acıların artmasını önleyecektir:

Dehen-i hançer-i hûn-rîzini tîz itmededür

Eñ büyük şefkati kurbânlara kassâblaruñ (Sâbit, G. 209/8)

Kasapların kurbanları daha rahat kesebilmek için başvurdukları uygulamalardan bir diğeri de ayaklarıyla hayvanların yüzüne basmalarıdır. Çünkü bu sayede hayvanın kesim esnasında hareket etmesinin önüne geçilmiş olunacaktır.

Aşağıdaki beyitte bu uygulamaya dikkat çeken Nev'î, acımasız sevgilisinden kendisini kurban etmesini ister. Çünkü sevgili, Nev'î'yi kurban etmek için yüzüne bastığında Nev'î de bu sayede sevgilinin yüzünü görmüş olacaktır:

O demler gelse kim kılsañ beni ey rahmi yok kurbân

Yüzüme sen ayak bassañ ruhuna ben niğâh itsem (Nev'î, G. 314/3)

Aşağıdaki beyitte “O kan dökücünün (sevgilinin) kasap gibi ayağıyla yüzünün üstüne basıp başını kesmesine razı olduğunu” söyleyen Bâkî ise hem sevgiliyi kan dökücü olmasıyla bir kasaba benzetir hem de kasaplar tarafından kesilecek olan hayvanların başlarına basılması âdetine işaret eder:

Başımı kesdüğine râzıyam ol hûnînüñ

Ayağın bassa yüzüm üstine kassâb gibi (Bâkî, G. 507/3)

Kesilecek olan hayvanın bir önceki kesilen hayvanı görmemesi için boğazlanmadan önce gözlerinin bağlanması kasaplar arasında yaygınlık kazanmış âdetlerdendir.

Aşağıdaki beyitte Pertev, kurbanın boğazlanmadan önce gözlerinin bağlanmasını; kurban bayramında akıtılacak olan kana bedel olduğunu düşünür:

İderler dîde-i kurbânı pûşîde dem-i bismil

Bu ikrâm u nüvâziş hûn-bahâ-yı 'îd-i kurbândur (Pertev, G. 199/3)

Kavsî de kurban edilmeden önce gözleri bağlanınca her kirpiğinin ateşli bir muma benzediğini söyleyerek kasaba benzeyen sevgiliye yalvardığını ifade eder:

Benüm her kipriğüm bir odlu dildir şem' teg amma

Gözümü bağlayandan soñra ol kassâba yalvardum (Kavsî, G. 319/3)

Herhangi bir hayvanın boğazlanmasından sonra bıçağa bulaşan kanın yine kesilen bu hayvanın üzerinde silinmesi, halk arasında günümüzde de hâlâ yaşayan âdetlerdendir.

Aşağıdaki beyitte kasap gamzeli sevgili, Hamdî'yi öyle bir boğazlar ki sonunda bıçağının kanını yine onun üzerinden siler:

Uşşâkıyı koyun gibi ol ğamze-i kassâb

Kırdı o kadar kim bıçağın Hamdîde sildi (Hamdî, G. 172/5)

Kasaplıkla ilgili bazı düşünce ve uygulamalar atasözleri ve deyimlerimize yansımıştır. Bunlardan bir kısmı günümüzde de halk arasında kullanılmaya devam etmektedir. “Kasap et derdinde, koyun can derdinde” atasözü bunlardan biridir.

Aşağıdaki beyitte koynuna giren sevgilisinin “yoluma kurban ol” demesine şaşırان Meâlî, bu durumu “kasap et derdinde, koyun can derdinde” atasözüyle açıklamaya çalışır:

Çü girdi koynuma cânân didi ol yoluma kurbân

Koyuna cânı kayısı ve et kayısı kassâba (Meâlî, G. 18/3)

Kesilecek olan hayvanların kesim yerine götürülürken birtakım zorluklar çıkarması her zaman görülebilecek bir durumdur. Bu yüzden hayvanlar, bazı hilelerle yola getirilmeye çalışılır.

Kaza kasabının elinden kurtulmanın mümkün olmadığını söyleyen Pertev bu durumu, koyunların boğazlanmaya hile ile getirilmesiyle açıklar:

Dest-i kassâb-ı kazâdan nice mümkün tahlîs

Mişler zebhe çerâgehden ayağ ile gelür (Pertev, G. 85/4)

Kaza ve belalardan korunmak amacıyla özellikle çocukların alınına kesilen hayvanların kanından sürmek, günümüzde de hâlâ halk arasında canlılığını koruyan kurbanla ilgili en yaygın âdetlerden biridir.

Aşağıdaki bentte aşkı uğruna canını sevgiliye kurban eden Âşık Çelebi, ona seslenerek merhamet edip kendisinden akacak olan kandan alınına bir damla sürmesini ister:

Eyledüm 'ışkıñda bin cân ile kurbân cânımı

Rahm idüp şâyed süre alınına katre kanımı

Ka'be hakkıçün kabûl eyle benüm kurbânımı

Yâ İlâhî lutf idüp cânâna sıhhat rûzi kıl (Âşık Çelebi, Tahmis 4/3)

Aşağıdaki beyitte “Fitne, sevgilinin gözünün kurban yerinde ona kurban olunca; felek çocuğu da alınına süs olarak şafağın kanını sürer” diyen Fehîm, kurban kanının çocukların alınına sürülmesi âdetine işaret etmiştir:

Şafak hûnın ider tıfl-ı felek zîb-i cebîn

Fitne bismil-geh-i çeşmünde ki kurbânun olur (Fehîm, G. 83/6)

Ahmet Paşa da sevgilisine seslenerek kötü kişilerin nazarından korunması için alınına, yaya benzeyen kaşına kurban olan âşıkların kanından sürmesini ister:

Kemân ebrûsuna kurbân olan âşıkların kanın

Süreydi alınına bâri yavuz gözden yavuz dilden (Ahmet Paşa, G. 231/4)

Hâletî de yeni açılmış bir goncayı, felek tarafından kurban edilen bülbülden akan kandan, yeni yetişen bir çocuğun alınına sürülen bir kan damlasına benzer:

Nev-şüküfte gonce gûyâ tıfl-ı nev-resdür ki çerh

Bülbülü kurbân idüp kor alınına bir katre kan (Hâletî, G. 662/3)

Nisârî'ye göre de acımasız sevgilinin alınında görünen ben değil, kurban ettiği âşığından alınına sürdüğü bir damla kandır:

Hâldür sanmañ cebîninde o yâr-i bî-amân

'Âşıkın kurbân idüp sürmüş durur bir katre kan (Nisârî, G. 204/3)

Yine Tâcizâde Cafer Çelebi, nevruz bayramında yeni yetişen goncanın alınında görünen kızıl beni, kurban kanından alna sürülen kana benzetir:

'İd-i nevrûz oldı vü alınında tıfl-ı goncanuñ

Şol kızıl beñ kim görünür tâze kurbân kanıdur (Tâcizâde Cafer Çelebi, K. 25/4)

Emrî de “sevgilinin, alınına sürmek için kendisinin kavuşma bayramının mumuna kurban olan pervanelerin (âşıkların) kanına parmak batırdığını” söylediği aşağıdaki beytinde, alna kurban kanı sürme âdetine değinir:

Şem'-i 'id-i vaslda kurbân idüp pervânesin

Cebhesine sürmege barmak baturmuş kanına (Emrî, G. 507/4)

Revânî'ye göre bayramda sevgilinin alınına sürülmüş olan kurban kanını görenler, bunu su üstüne düşen kırmızı bir gül yaprağına benzetirler:

'İydda alnuñda kurbân kanını didi gören

Bir kızıl gül bergidür düşmiş yatur âb üstine (Revânî, G. 366/2)

Zâtî, sevgilinin köyünün Kâbe'sine kurban olduğunda kendisinden akacak olan kandan meleklerin, sevgilinin alınına sürmesini isterken bu âdete işaret eder:

Kâ'be-i kûyında ger kurbân olursañ dil-berüñ

Alnına ey dil melekler süreler kanuñ senüñ (Zâtî, G. 802/3)

Çâkerî'ye göre sayısız bülbülleri (âşıkları) kurban eden gülün (sevgilinin) alınında, hâlâ bu bülbüllerin kanı bulunmaktadır:

Niçe bülbülleri gül kıldı kurbân

Henüz alınında bülbül kanı vardur (Çâkerî, G. 35/4)

Bir hayvan kurban edilirken akan kandan kesen kişiye ve etrafındaki eşyalara bulaşması kaçınılmazdır.

Aşağıdaki beyitte bu duruma değinen Bâkî, sevgilinin çehresindeki ağzını; âşıklarını kurban ederken üzerine sıçrayan bir damla kana benzetir:

Çihresinde görinen sanmañ o hûnîñüñ dehân

'Âşıkın kurbân iderken sıçramış bir katre kan (Bâkî, G. 373/1)

Âsaf da sevgilinin hançerindeki la'l taşını, âşığını kurban ederken ondan sıçrayan bir damla kana benzetir:

Hançeriniñ kabzasında la'l sanmañ ol cevân

'Âşıkın kurbân iderken sıçramış bir katre kan (Âsaf, G. 744/1)

Zuhûrî de aşağıdaki beyitte "sana kavuşmanın bayramında kurban olduğumda eteğine kan bulaşmasın" diyerek üzerinin kan olmaması için sevgilisini uyarmaktan geri durmaz:

Sakin âlûde-hân bulmasun ey şûh dâmânuñ

Visâlüñ 'ıydına şevk ile kurbân olduğum demler (Ahdî, 2005: 411)

Sevgilinin kirpikleriyle göğsü kana boyanan Helâkî, bu durumu normal karşılar. Çünkü kasaplar tarafından kesilen hayvanın boynuna ben koymak âdettendir:

Kirpigüñ n'ola kızıl kana boyarsa sînemi

Resmdür çün ben komak kassâba kurbân koynuna (Helâkî, G. 136/6)

Sonuç

Sosyal hayata ait birçok unsuru şiirlerinde başarıyla kullanan divan şairleri, kasaplık mesleği ve kasaplıkla ilgili terimleri de şiirlerinde kullanırken aynı başarıyı göstermişlerdir. İncelenen şiirlerde şairlerin bu meslekle ilgili kasap, satır, çengel, kanara, bismil-geh (mezbahe) gibi kelimeleri; daha çok klasik Türk şiirinin âşık-maşuk arasındaki ilişkisinde, sevgilinin acımasızlığını anlatmada bir araç olarak kullandıkları görülmektedir.

Şairlerin kasaplık mesleğiyle ilgili ayrıca halk arasında yaşayan çeşitli âdet, uygulama ve inanışları da şiirlerinde kullandıkları görülür. Bunlar arasında “hayvanların boğazlanmadan önce kesimde kullanılacak olan bıçakların keskinleştirilmesi, kesilecek hayvanların başlarına basılması ve gözlerinin bağlanması, bıçaklara bulaşan kanların yine hayvanların üzerine silinmesi, kurbanların kesim yerine hile ile getirilmesi, nazardan korunmak amacıyla kesilen hayvandan akan kandan alna sürülmesi” dikkatleri çeker.

Toplumsal hayatın temel mesleklerinden biri olan kasaplığın divan şairlerince değişik hayallerle ve edebî sanatlarla birlikte farklı anlam ilgileri oluşturacak şekilde kullanılmış olması, klasik Türk şiirinin sosyal hayatla olan irtibatını somut bir şekilde göstermesi açısından önemlidir.

Kaynaklar

- Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, hzl. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- Akyüz, Kenan, Süheyl Beken, Sedit Yüksel ve Müjgân Cunbur, *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- Ambros, Edith, *Candid penstrokes: The lyrics of Me'âlî an Ottoman poet of the 16th century*, Berlin 1982, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 29.2004 versiyonu)
- Arslan, Mustafa, *Muhyî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2006.
- Aslan, Şükran, *Dîvân-ı Çâkerî (dil özellikleri-metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya 2006.
- Avşar, Ziya, *Revânî Divanı*, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF7BA884A184682F116CE81A0400AFB7B>, (ET:12.06.2010)
- Aydemir, Yaşar, *Behiştî Dîvânı*, MEB Yayınları, Ankara 2000.
- Aydemir, Yaşar, *Ravzî Dîvânı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83423/edincikli-ravzi-divani.html>. (ET: 15.09.2010)
- Çağlayan, Nagihan, *Nisârî Dîvânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas 2007.
- Çakır, Mümine, *Kavsî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2008.
- Çavuşoğlu, Mehmet, *Helâkî Dîvânı*, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Feb. 20.2008 versiyonu).

- Çavuşoğlu, Mehmet - Tanyeri, M. Ali, *Zâtî Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1987.
- Erünsal, İsmail, *The Life and works of Taci-zade Ca'fer Çelebi: with critical edition of his Divan*, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 1.2008 versiyonu)
- Güfta, Hüseyin, *Hâzık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi SBE, Ankara 1992.
- İpekten, Halûk, *Nâilî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1990.
- Kaçalin, Mustafa S., *Âhî, Divan*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-75642/ahi-divani.html>. (ET: 15.09.2010)
- Karacan, Turgut, *Bosnalı Alaeddin Sâbit Divan*, Karacan Yayını, Samsun 1998.
- Kaya, Bayram Ali, *Azmîzâde Haletî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne 1996.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkîretü'ş-Şu'arâ (Tenkidli Metin)*, hzl. Aysun Sungurhan-Eyduran, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları, Ankara 2009.
- Kılıç, Filiz, *Âşık Çelebi Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF63F3FD91FC2A1E7D47A337D504B23756>, (ET:15.06.2010)
- Koç Acar, Gülmedine, *Hafîd Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas 2006.
- Kutlar, F. Sabiha, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi, Dîvan*, Ankara 2004.
- Küçük, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-75644/baki-divani.html>. (ET: 20.08.2010)
- Mengi, Mine, *Mesihî Dîvânı*, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Jul. 24.2004 versiyonu).
- Mermer, Ahmet, *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM Yayınları, Ankara 1991.
- Osman-zâde Ahmed Tâib Divanı*, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Seb. 30.2005 versiyonu).
- Özbek, Ahmet, *Câzim Divanı (Edisyon Kritik-inceleme)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri 2000.
- Özyıldırım, Ali Emre, *Hamdullah Hamdi Divanı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 1995.

- Parlak, Betül Dönmez, *Eğirdirli Şeyhî Mehmed Efendinin Divanı'nın İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 2006.
- Saraç, Mehmet A. Yekta, *Emrî Divanı*, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-128328/h/emridivani.pdf>, (ET:20.06.2010)
- Soldan, Uğur, *Fatîn Divanı, İnceleme-Metin*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep 2005.
- Tarlan, Ali Nihat, *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.
- Tarlan, Ali Nihat, *Necâtî Beg Divanı*, MEB Yayınları, Ankara 1992.
- Tulum, Mertol - Tanyeri, M. Ali, *Nev'î- Dîvân (Tenkitli Basım)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Jul. 22.2004 versiyonu).
- Ulucan, Mehmet, *Muvakkit-zâde Mehmed Pertev-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 2005.
- Yılmaz, Kadriye, *İbrahim Tırsî ve Dîvânı (İnceleme-Tenkidli Metin-Sözlük)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta 2001.
<http://tdkterim.gov.tr/bts/> (E.T. 12.10.2010)